Bijlage bij Hoofdlijnenbrief Emancipatiebeleid 2013-2016

Beleidsmaatregelen

In deze bijlage vindt u de maatregelen in het emancipatiebeleid voor de komende jaren. De maatregelen zijn gekoppeld aan de speerpunten van dit kabinet ten aanzien van emancipatie.

A. Participatie in het licht van de gevolgen van de economische crisis

Het versterken van de economische zelfstandigheid en financiële zelfredzaamheid van vrouwen blijven cruciale doelen in het emancipatiebeleid, juist in deze economisch moeilijke tijd. Ook wil het kabinet mannen en vrouwen, meisjes en jongens aansporen hun talenten te benutten. Daarnaast kan niet vaak genoeg gezegd worden dat diversiteit in bedrijven, instellingen en in de samenleving belangrijk is. Het draagt immers bij aan meer flexibiliteit en creativiteit en daarmee ook aan weerbaarheid; allemaal belangrijke facetten in crisistijd. In haar rapport *Closing the Gender Gap* (december 2012) spreekt de OECD van een aanzienlijke onderbenutting van het menselijk kapitaal in de Nederlandse economie door de veel voorkomende deeltijdarbeid van vrouwen. De OECD noemt als mogelijke oplossing het verder verruimen van de mogelijkheden om een toekomstige uitbreiding van het personeelsbestand te combineren met uitbreiding van deeltijduren en voltijdbanen voor vrouwen: op alle niveaus en in alle segmenten van de arbeidsmarkt.

Samen met de Minister van SZW wil ik inzetten op het verder versterken van de economische zelfstandigheid van vrouwen en het verhogen van de arbeidsparticipatie. Dit kan op de eerste plaats worden bereikt door het meer gelijk verdelen van onbetaalde arbeid. Uit onderzoek van het SCP blijkt dat het denken over traditionele rolverdelingen is veranderd: slechts een op de tien mannen en vrouwen heeft bij navraag voorkeur voor het traditionele kostwinnersmodel en een duidelijke meerderheid geeft de voorkeur aan een gelijke verdeling van onbetaalde arbeid (zorg- en huishoudelijke taken). Mannen en vrouwen willen dus gelijk delen, maar houden in de praktijk vast aan een traditionele rolverdeling. Hier is nog veel winst te behalen, bijvoorbeeld door in te zetten op een betere combineerbaarheid van arbeid en zorg voor zowel mannen als vrouwen en cultuurverandering te bewerkstelligen ten aanzien van de rol van vaders na de geboorte van hun kinderen en bij de zorg voor jonge kinderen.

Op de tweede plaats zijn ook de mogelijkheden van belang die vrouwen zelf hebben om werk en privé met elkaar in balans te brengen. Daarbij gaat het om zaken als flexibel werken en goede en betaalbare kinderopvang. Kinderopvang is daarbij niet alleen van belang voor de arbeidsparticipatie van ouders, maar ook voor de ontwikkeling van kinderen. Dit wordt onderschreven door de sector. Daarom is er een gezamenlijke kwaliteitsagenda voor de kinderopvangsector opgesteld, waarover uw Kamer in maart 2012 is geïnformeerd.[1] De Minister van SZW wil in de toekomst verder inzetten op een versterking van de pedagogische kwaliteit van de kinderopvang en de inhoudelijke samenwerking tussen het onderwijs en de opvang. Hierbij zal specifiek aandacht worden besteed aan het leren van de Nederlandse taal door jonge kinderen en de eisen die dit stelt aan de beroepskrachten.

Door de Task Force deeltijdplus en door de SER[2] zijn in de afgelopen jaren adviezen uitgebracht aan de overheid, bedrijven en andere instellingen over de mogelijkheden om arbeid en zorg beter te kunnen combineren. De belangrijkste adviezen betroffen mogelijkheden voor sluitende dagarrangementen, meer flexibele arbeidstijden en het voeren van een (regionaal) tijdenbeleid, dat wil zeggen het afstemmen van de (openings)tijden van allerlei maatschappelijke diensten op de omstandigheid dat tegenwoordig vaak beide partners in een gezin werken. Daarbij is van belang dat de combineerbaarheid van arbeid en zorg niet uitsluitend een zaak is van de overheid, maar ook (en juist vooral) van werkgevers en werknemers, aan de cao-tafel en op de werkvloer. De Minister van SZW is met de sociale partners in gesprek over de combinatie van arbeid en zorg.

Later dit voorjaar ontvangt de Kamer van de Minister van SZW een brief waarin nader wordt ingegaan op de mogelijkheden om de combineerbaarheid van arbeid en zorg verder te verbeteren.

[1] Kamerstukken, 2012-2013, 31322, nr.200
[2] SER (2011) *Tijden van de samenleving*

Als coördinerend Minister voor Emancipatie blijf ik mij richten op het activeren van laagopgeleide en laaggeletterde vrouwen. Ook blijft de doorstroom van vrouwen naar hogere functies voor mij een punt van aandacht. Daarnaast zijn economische zelfstandigheid en gelijke beloning vanuit emancipatoir perspectief prioriteiten. Ik zet de volgende maatregelen in:

Eigen Kracht en de Tafel van één
Het project Eigen Kracht, waarvoor ik met 22 grote en middelgrote gemeenten afspraken heb gemaakt, is gericht op het activeren van laagopgeleide vrouwen. De financiering van dit project loopt door tot begin 2014. In het kader van het project is door WOMEN Inc. 'De Tafel van één' ontwikkeld, een methodiek die gericht is op communicatie, werving, begeleiding en activering van laagopgeleide vrouwen zonder werk en uitkering. Gemeenten kunnen dit aanbod indien gewenst afnemen. In 2012 zijn 9 gemeenten met 'De Tafel van één' gestart en 5 gemeenten starten dit jaar. In 2012 hebben circa 1000 vrouwen deelgenomen aan de 'Tafel van één', of een ander aanbod van de gemeente. Circa 5000 vrouwen bezochten de diverse Tafel van één evenementen. Het ministerie van OCW monitort de effecten en de uitvoering van het project Eigen Kracht in alle 22 gemeenten. Met de deelnemende gemeenten is afgesproken dat de nu ontwikkelde aanpak structureel deel gaat uitmaken van het gemeentelijk participatiebeleid. Begin 2014 zal een eindevaluatie plaatsvinden. De *lessons learned* vanuit het programma Eigen Kracht zullen aan de gemeenten ter beschikking worden gesteld. Daarbij wordt aandacht besteed aan de mogelijkheden die er zijn voor laagopgeleide vrouwen om een verdere opleiding te volgen. Een diploma is belangrijk om meer kans te maken op een baan en om voorbereid te zijn op een aantrekkende arbeidsmarkt. Veel niet-uitkeringsgerechtigde vrouwen hebben geen idee hoe zij - als ze dat al zouden willen - een overstap naar de arbeidsmarkt kunnen maken.[3] Deze vrouwen lijken terughoudend om (nog) in zichzelf te investeren. Dat is echter wel belangrijk omdat er in bijvoorbeeld de zorg - van oudsher een aantrekkelijke werkgever voor vrouwen – een verschuiving in de werkgelegenheid lijkt op te treden naar hogere mbo niveaus. Ook voor instroom in de technische sector is veelal een opleiding nodig. De Staatssecretaris van SZW wil in de nieuwe programmaperiode 2014-2020 van het Europees Sociaal Fonds (ESF) gemeenten in staat stellen subsidie te benutten voor arbeidsmarkttoeleiding van laagopgeleide vrouwen zonder werk of uitkering.

Laaggeletterdheid
In verschillende regio's richt de Stichting Lezen & Schrijven/Taal voor het Leven een deel van haar programma specifiek op laaggeletterde moeders. Dit programma sluit onder meer aan bij bestaande VVE-programma's voor kinderen met een taalachterstand. Wanneer zowel moeder als kind (en vader) gelijktijdig hun taalvaardigheid verbeteren, leidt dit tot een zichzelf versterkende, positieve spiraal richting participatie (bijvoorbeeld ouderbetrokkenheid) en uiteindelijk economische zelfstandigheid. Het programma biedt een opstap om in te stromen in het reguliere taal- en rekenaanbod van de volwasseneneducatie bij roc's en eventueel door te stromen in een mbo 2-opleiding. De interventies van Taal voor het Leven worden op effect gemonitord. De resultaten hiervan komen in 2016 beschikbaar.

Echtscheiding en economische afhankelijkheid
Jonge vrouwen zijn inmiddels gemiddeld hoger opgeleid dan jonge mannen. Toch geven vrouwen relatief vaak bij gezinsvorming hun economische zelfstandigheid (gedeeltelijk) op, terwijl dit zelden voorkomt bij mannen. Deze de facto ongelijkheid leidt tot vragen over emancipatie. Het (gedeeltelijk) opgeven van de economische zelfstandigheid bij gezinsvorming tijdens huwelijk of geregistreerd partnerschap kan bij het beëindigen daarvan voor vrouwen leiden tot financiële afhankelijkheid van de ex-partner en onder omstandigheden tot armoede en bijstandsafhankelijkheid. Voor de man kan deze keuze, afhankelijk van zijn draagkracht, leiden tot langdurige financiële verplichtingen in de vorm van partneralimentatie. Kostwinnerschap kan dus deze onbedoelde gevolgen hebben. Zowel mannen als vrouwen zijn zich hiervan onvoldoende bewust op het moment dat zij kiezen voor een traditionele taakverdeling. Met het oog hierop heb ik de opdracht gegeven voor een wetenschappelijk *position paper* over de facto ongelijkheid tussen

[3] Verwey Jonker (2013), *Luxepositie of buitenspel, vrouwen zonder werk en uitkering*

mannen en vrouwen ten aanzien van arbeid en zorg, mede in relatie tot het alimentatierecht. De uitkomsten van dit paper bespreek ik met de collega's van SZW en VenJ en zullen worden gedeeld met actoren in het veld, waaronder de kennisinstellingen voor emancipatie.

Gelijk loon
Recent onderzoek van het CBS[4] toont aan dat in Nederland nog sprake is van een beloningsverschil tussen mannen en vrouwen, dat niet toegerekend kan worden aan baan- en persoonskenmerken. Vrouwen verdienen, na correctie[5], bij de overheid 7 procent en bij het bedrijfsleven 8 procent minder dan mannen. Deze gecorrigeerde beloningsverschillen kunnen niet worden verklaard, omdat niet exact meetbaar is wat arbeid van gelijke waarde en wat gelijke beloning is. Uit het onderzoek blijkt dat het *on*gecorrigeerde beloningsverschil onder de jonge generatie (leeftijdscategorie 23-35 jaar) veel kleiner is (5,9%) en in de overheidsector zelfs licht in het voordeel van vrouwen uitvalt (0,7%). Dit lijkt erop te duiden dat de huidige generatie jonge vrouwen dezelfde loopbaanmogelijkheden heeft als mannen. Beloningsverschillen tussen mannen en vrouwen moeten dus met de nodige zorgvuldigheid worden geïnterpreteerd en duiden niet zonder meer op beloningsdiscriminatie. Tegelijkertijd is het van belang dat de loopbaanmogelijkheden van vrouwen ook daadwerkelijk benut worden en de jongere generatie niet alsnog een achterstand oploopt. Er bestaan instrumenten (loonwijzer, managementtools) voor werknemers en werkgevers om beloningsverschillen te achterhalen.
Met de Minister van SZW heb ik de mogelijkheid besproken om binnen bedrijven onderzoek te laten doen naar het voorbeeld van onderzoek van het College voor de Rechten van de Mens (destijds Commissie Gelijke Behandeling) naar gelijke beloning in de ziekenhuissector in 2011. [6] Het onderzoek heeft in beeld gebracht dat beloningsverschillen tussen mannen en vrouwen ontstaan door de toepassing van beloningsmaatstaven die geen verband hebben met de waarde van de arbeid. Door deze beloningsmaatstaven, zoals aansluiten bij het laatstverdiende salaris, onderhandelingen en garantiesalarissen of willekeurige beloningsvormen, te identificeren, kan een ziekenhuis eerlijker belonen, waardoor niet langer wordt gediscrimineerd. De Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen heeft het onderzoek omarmd en de ziekenhuizen die niet bij het onderzoek waren betrokken, geadviseerd audits te laten verrichten met behulp van de onderzoeksmethode van het College. FWG-advies, de eigenaar van het functiewaarderingssysteem in de gezondheidszorg, adviseert zorginstellingen bij het opzetten en uitvoeren van strategisch HR-beleid.
Ik ben voornemens om deze audit en de bijbehorende deskundigheidsbevordering aan te bieden aan een aantal bedrijven. Het College kan deze deskundigheid leveren, onder andere door het aanbieden van trainingen. Hierbij streef ik naar een brede vertegenwoordiging van sectoren.
Aan de Sociaal Economische Raad (SER) is bovendien door de Staatssecretaris van SZW onlangs een advies gevraagd over discriminatie op de arbeidsmarkt. Daarbij wordt uitdrukkelijk gevraagd ook aan te geven welke aanvullende acties van sociale partners kunnen bijdragen aan het wegnemen van het loonverschil tussen mannen en vrouwen bij gelijke arbeid.

Vrouwen naar de top
Vrouwen zijn beperkt vertegenwoordigd in de top van bedrijven. Hiermee doen bedrijven zichzelf en vrouwen tekort. Uit onderzoek onder vijfhonderd bedrijven in het mkb blijkt bijvoorbeeld dat bedrijven beter af zijn als ze geleid worden door gemengde teams.[7] Zo zijn mannen beter in het laten (door)groeien van bedrijven, terwijl vrouwen makkelijker terugschakelen in een crisis, iets wat vooral in de huidige omstandigheden goed van pas komt.
Twee initiatieven zijn voor wat betreft dit thema van belang, te weten het vervolg van het Charter Talent naar de Top en de inwerkingtreding van het amendement Kalma c.s.
De financiële ondersteuning door de Rijksoverheid van de Stichting Talent naar de Top loopt door tot eind 2014. Inmiddels hebben ruim 200 bedrijven het Charter Talent naar de Top getekend. De Stichting streeft naar een verdere uitbreiding van het aantal bedrijven en blijft bedrijven voorzien van relevante informatie. Ook zet de Stichting de monitoring van de resultaten voort.

[4] CBS (2010), *Gelijk loon voor gelijk werk?*
[5] Beloningsverschillen waarbij is gecontroleerd voor achtergrondkenmerken van werknemers en kenmerken van banen, worden gecorrigeerde beloningsverschillen genoemd.
[6] CGB (2011), *Gelijke beloning van mannen en vrouwen bij de algemene ziekenhuizen in Nederland*
[7] Adviesbureau Perspexo (2013), *M/V = Meerkracht & Veerkracht*

Vanaf 1 januari 2013 geldt door inwerkingtreding van het amendement Kalma voor grote bedrijven een streefcijfer van ten minste 30% vrouwen en ten minste 30% mannen voor de raden van bestuur en de raden van commissarissen. Ik zal de voortgang monitoren door panelonderzoek te laten doen bij 600 van deze grote vennootschappen. De uitkomsten hiervan zal ik eind 2015 naar uw Kamer sturen. In samenwerking met de Stichting Talent naar de Top zal ik goede voorbeelden in de uitvoering van het amendement Kalma breder bekendmaken.

Het kabinet streeft naar meer vrouwen in hogere (management)functies bij de rijksoverheid en heeft zich tot doel gesteld dat ten minste 30% van de Algemene Bestuursdienst in 2017 uit vrouwen bestaat. De Algemene Bestuursdienst ontwikkelt hiervoor een plan van aanpak. In dit plan van aanpak zal worden benadrukt dat het gaat om een Rijksbrede opdracht, met daarin zowel een verantwoordelijkheid voor de Minister voor Wonen en Rijksdienst als voor de overige leden van het kabinet. Ook de kern van de concern-aanpak zal in het plan van aanpak terugkomen en er zal ruimte zijn voor maatwerk per departement. Dit in aansluiting op departementale Management Development-activiteiten en passend bij de huidige stand van zaken ten aanzien van diversiteit per departement. De Stichting Talent naar de Top wordt bij dit vraagstuk betrokken.

De onderhandelingen tussen de Europese Commissie en de EU lidstaten over een nieuwe richtlijn omtrent gendergelijkheid bij beursgenoteerde bedrijven zijn inmiddels gestart. Over de inzet van de Nederlandse overheid heb ik met u van gedachten gewisseld tijdens het Algemeen Overleg op 24 januari jongstleden. Ik heb toegezegd u te informeren wanneer belangrijke wijzigingen optreden in het voorstel van de Europese Commissie. Uw Kamer wordt in mei 2013 over de voortgang geïnformeerd.

Arbeidsparticipatie transgenders
In de adviesaanvraag aan de SER over discriminatie zijn ook seksuele diversiteit en genderidentiteit meegenomen. In mijn brief aan uw Kamer van 22 januari 2013 heb ik mijn zorgen geuit over de positie van transgenders in Nederland.[8] Transgenders ervaren ernstige problemen op het terrein van arbeidsmarkt, zorg, veiligheid, gelijke behandeling en wetgeving. Ondanks een hogere opleiding is 20% van de transgenders bijvoorbeeld werkloos of arbeidsongeschikt. Het percentage transgenders dat een uitkering voor werkloosheid, bijstand of arbeidsongeschiktheid ontvangt, ligt respectievelijk twee-, drie- en viermaal hoger dan bij de algemene beroepsbevolking.[9] Ik wacht het advies van de SER af met betrekking tot de mogelijkheden om de arbeidsparticipatie van transgenders te verhogen.

B. Sociale veiligheid van vrouwen, meisjes en LHBT's

Vrouwen en meisjes
In India overleed in december 2012 een 23-jarige studente aan haar verwondingen na een groepsverkrachting. Dit veroorzaakte een golf van verontwaardiging en leidde tot grootschalige demonstraties tegen het seksuele geweld waarmee vrouwen in dat deel van de wereld dagelijks worden geconfronteerd. Maar ook in ons land is veiligheid van meisjes en vrouwen een punt van zorg. Op 14 november 2012 heeft Nederland daarom het Verdrag ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (CAHVIO-Verdrag) van de Raad van Europa ondertekend. Het wetgevingstraject voor een spoedige ratificatie (2014) is in gang gezet.
Belangrijke oorzaken van huiselijk en seksueel geweld liggen in (economische) ongelijkheid en machtsverschillen tussen mannen en vrouwen en stereotiepe beelden over de rol van mannen en vrouwen. De oplossingen moeten daarom worden gezocht in een gezonde en gelijkwaardige verhouding tussen mannen en vrouwen. Ik wil hierop stevig inzetten en een bijdrage leveren aan de (structurele) preventie van geweld in afhankelijkheidsrelaties, in samenwerking met mijn collega's van VWS, VenJ en SZW. Ik richt mij op het vergroten van de relationele en seksuele weerbaarheid van jongeren en op deskundigheidsbevordering in het onderwijs. Ook zal ik verdere mogelijkheden voor preventie van huiselijk geweld en begeleiding van slachtoffers verkennen.
Als coördinerend Minister voor Emancipatie zet ik de volgende maatregelen in:

[8] Kamerstukken II, 2012/13, 27 017, nr.96
[9] SCP 2012 en CBS 2011

WE CAN Young en jongerenaanpak social media
Door het vergroten van de relationele en seksuele weerbaarheid van jongeren met de WE CAN Young campagne in 15 grote gemeenten zet ik in op preventie van huiselijk en seksueel geweld. Het doel is de WE CAN Young aanpak door gemeenten te laten inbedden in het lokale beleid. Deze campagne biedt jongeren de kans om zelf acties te bedenken en uit te voeren, om zo te werken aan het eigen bewustzijn en de weerbaarheid tegen seksueel overschrijdend gedrag en geweld: van *graffiti-wall* tot een debatmiddag. WE CAN Young biedt jongeren de kans om anderen te inspireren. Ik verken op dit moment of WE CAN Young ook een goede aanpak is voor het Caribische deel van het Koninkrijk.
Daarnaast hebben de Minister van VWS en ik Rutgers WPF en SOA AIDS Nederland opdracht gegeven om de seksuele gezondheid en weerbaarheid van jongeren te vergroten met de inzet van sociale media. Hierbij wordt voortgebouwd op de campagne 'Maak seks lekker duidelijk' van de afgelopen jaren. Onderdeel van de aanpak is de ontwikkeling van een 'weerbaarheidstool' voor sociale media die jongeren inzicht geeft in hun weerbaarheidsprofiel en individueel advies geeft, de inzet van een online educatieve game *'Can you fix it'* en ouderondersteuning op het gebied van seksuele weerbaarheid. Daarbij wordt een koppeling gemaakt met bestaande structuren zoals de inzet van GGD'en op dit terrein en www.sense.info. Dit beleid wordt voortgezet tot en met 2014 en dan geëvalueerd.

Deskundigheidsbevordering in het onderwijs
Met ingang van 1 december 2012 zijn de kerndoelen in primair onderwijs, voortgezet en speciaal onderwijs die betrekking hebben op respectvolle omgang met elkaar, aangevuld met een passage die aangeeft dat leerlingen leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit. Deze aanpassing geeft scholen een verdere stimulans om aandacht te besteden aan een gezonde seksuele ontwikkeling en het bevorderen van de seksuele weerbaarheid. Ik krijg signalen die erop wijzen, dat behoefte is aan deskundigheidsbevordering van docenten. Om leraren beter in staat te stellen om deze onderwerpen bespreekbaar te maken, wil ik 1) inventariseren hoe lerarenopleidingen aandacht besteden aan seksualiteit en seksuele diversiteit en 2) bij- en nascholing voor zittende en aankomende docenten stimuleren. Ik ga de mogelijkheden verkennen om hieraan invulling te geven.
Ik heb jongeren horen pleiten voor de inzet van leeftijdsgenoten en ervaringsdeskundigen die hooguit vijf jaar ouder zijn dan zijzelf. Ik vind dit een interessante gedachte en wil de mogelijkheden onderzoeken voor de inzet van bijvoorbeeld hbo-studenten die jongeren kunnen voorlichten en de inzet van leerlingen zelf, bijvoorbeeld als het gaat om het bespreken van de gevaren van sociale media.
Daarnaast is onderwijs belangrijk bij de opvang van slachtoffers van loverboys en eergerelateerd geweld, zoals Fier Fryslân verzorgt. Het is van belang dat deze meiden, naast zorg en een veilige haven, de kans wordt geboden een diploma te halen waarmee ze hun kansen op de arbeidsmarkt vergroten. Dat biedt ze meer succes op een geslaagde terugkeer in de samenleving. Er zijn knelpunten met betrekking tot het kunnen volgen van onderwijs. Ik organiseer op korte termijn samen met de ministeries van VWS, VenJ en SZW een bijeenkomst die inzicht oplevert in ervaren belemmeringen op dit punt.

Onderzoek naar preventie van intergenerationeel geweld
Bij huiselijk geweld is in 58% van de gevallen sprake van een gezinssituatie met kinderen tot 18 jaar.[10] Kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld hebben meer kans om als volwassene slachtoffer of pleger te worden van huiselijk geweld. Er is dan sprake van intergenerationele overdracht van geweld. Het kabinet wil een onderzoek laten uitvoeren naar díe interventies die kunnen zorgen voor de preventie van de intergenerationele overdracht van geweld. Daarbij is ook nadrukkelijk aandacht voor de positieve rol die mannen kunnen spelen bij het beëindigen van geweld. Vanuit het DAPHNE-programma stelt de Europese Commissie middelen ter beschikking voor onderzoeken op het terrein van geweld. Ik ben voornemens een aanvraag voor een internationaal vergelijkend onderzoek bij de Europese Commissie in te dienen.

[10] Ferwerda, H. (2007) *Met de deur in huis. Omvang, aard achtergronden en aanpak van huiselijk geweld in 2006 op basis van landelijke politiecijfers*

Scan naar gendersensitieve aanpak
Ik heb samen met mijn collega's van VenJ en VWS besloten om een scan te laten uitvoeren naar de mate waarin rekening wordt gehouden met genderaspecten bij de aanpak van geweld in huiselijke kring. Hiermee komen we tegemoet aan de zorg die het CEDAW-comité heeft geuit over genderneutraliteit in de aanpak van huiselijk geweld in Nederland.

Lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders
In Nederland wonen bijna een miljoen lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders. Het verbeteren van de veiligheid van LHBT's en het verbeteren van de sociale acceptatie van homoseksualiteit blijven hoofddoelen in het emancipatiebeleid. Juist nu onder de bevolking de acceptatie in het algemeen hoog is[11] en jongeren op vroegere leeftijd uit de kast komen[12], ligt het gevaar van zelfgenoegzaamheid op de loer.

Er zijn nog altijd groepen binnen de Nederlandse samenleving die homoseksualiteit afwijzen. Uit bevolkingsonderzoeken blijkt dat met name orthodox-religieuze gemeenschappen nog vaak een negatieve houding tegenover homoseksualiteit hebben. Daarnaast duiden gegevens uit scholierenonderzoeken op een negatief beeld van homoseksualiteit onder jongeren.[13] Zo blijkt uit recent onderzoek van de GGD Amsterdam dat ruim een vijfde van de Amsterdamse jongeren negatief denkt over LHBT-schoolgenoten.[14] Uit datzelfde onderzoek komt naar voren dat ruim vier keer zoveel leerlingen van Turkse (45,9 procent) en Marokkaanse (34,5 procent) afkomst als autochtone leerlingen (8,6 procent) een afwijzende houding hebben ten opzichte van homoseksualiteit. Nederland wordt nog regelmatig opgeschrikt door pestincidenten op scholen en in buurten waarachter veel weerstand tegen homoseksualiteit schuilgaat. Ook de suïcidecijfers van LHBT-jongeren liegen er niet om: een op de zeven lesbische of biseksuele meisjes en een op de acht homoseksuele of biseksuele jongens hebben (heel) vaak last van depressieve klachten. 16% van deze meisjes en 9% van deze jongens heeft ooit een daadwerkelijke suïcidepoging gedaan. Bij transgenderjongeren liggen deze cijfers nog hoger.[15]

De sociale acceptatie moet beter en kwetsbare groepen moeten op de overheid kunnen rekenen.[16] Het LHBT-emancipatieproces is zeker niet afgerond.
Het kabinet streeft op verschillende manieren naar het vergroten van de veiligheid en sociale acceptatie. De bestrijding van homofoob geweld is een prioriteit voor politie en Openbaar Ministerie.[17] De Minister van VenJ zet zich in om de aangiftebereidheid van discriminatie en geweld en het effect daarvan te verbeteren. Het Openbaar Ministerie is verantwoordelijk voor een actief opsporingsbeleid. Voor de bestrijding van discriminatie, waaronder geweld tegen LHBT's, zijn extra maatregelen genomen. De strafeis bij commune delicten waarbij een discriminatoir aspect een rol heeft gespeeld, is bijvoorbeeld met 50% verhoogd. Als het gaat om een ingrijpend delict is de strafeis zelfs met 100% verhoogd. Ook zijn veiligheidsnetwerken met lokale COC-afdelingen gestart om de signalering van homofoob geweld en de communicatie over het verloop van zaken en onderzoeken te verbeteren en geeft Transgender Netwerk Nederland op mijn verzoek voorlichting aan politie en antidiscriminatiebureaus. Ook worden portefeuillehouders discriminatie van het OM bijgeschoold via een jaarlijkse cursus van het Landelijk Expertisecentrum Discriminatie (LECD). Het LECD-OM werkt bovendien aan een nieuwe versie van het Handboek Discriminatie. Ook is er in elke regio een regionaal discriminatieoverleg (RDO) en is in de Integrale Veiligheid Monitor sinds 2012 een vraag opgenomen met betrekking tot de seksuele gerichtheid. Hiermee kan in de toekomst een beter beeld worden verkregen in welke mate LHBT's meer of minder slachtoffer zijn of zich (on)veiliger voelen. Daarnaast zet de Staatssecretaris van VenJ het opvangbeleid voor LHBT-asielzoekers actief voort. In afstemming met het COC worden bovendien de aanbevelingen uit het onafhankelijk onderzoek ten aanzien van integriteitsschendingen in de opvang uitgevoerd.

[11] Had in 2006 85% van de Nederlandse een positieve houding tegenover homoseksuelen, in 2010 is dat percentage gestegen naar 91 procent. Bron: homo-emancipatiemonitor.
[12] Rutgers WPF, Soa Aids Nederland (2012) *Seks onder je 25e*, p.7
[13] SCP (2011) *Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland 2011*, p.32
[14] GGD (2012), *Zo gezond zijn Amsterdamse jongeren*
[15] SCP (2010). *Steeds gewoner, nooit gewoon*; SCP (2012), *Worden wie je bent*
[16] *Bruggen slaan*, p.27
[17] Voortgangsbrief discriminatie, 30 950, nr. 47, 18 december 2012

Ik heb eerder in deze brief aangegeven dat voor LHBT's nog aanpassing van bepaalde wet- en regelgeving rest. De afgelopen jaren zijn stappen gezet in het ongedaan maken van juridische ongelijkheid tussen LHBT's en heteroseksuelen. Dit heeft erin geresulteerd dat uw Kamer de afgelopen periode verschillende wetsvoorstellen in behandeling heeft genomen en dat in sommige gevallen de behandeling door uw Kamer reeds is afgerond. Nederland staat binnen Europa op de zesde plaats als het gaat om de juridische gelijke behandeling van LHBT's.[18] De ambitie is om in 2016 te zijn opgeklommen naar een tweede of mogelijk zelfs eerste plaats. Het kabinet zet zich dan ook in voor een zo spoedig mogelijke inwerkingtreding van het wetsvoorstel lesbisch ouderschap. Daardoor verbetert de juridische positie van lesbische ouders en hun kinderen. De sterilisatie-eis voor wijziging van de geslachtsaanduiding in de geboorteakte zal worden geschrapt uit het Burgerlijk Wetboek.[19] Daarnaast maakt het kabinet zich sterk voor:

Einde aan gewetensbezwaarde ambtenaar
Het kabinet zal, mede naar aanleiding van concrete (wets)voorstellen die daartoe zijn gedaan, ervoor zorg dragen dat gemeenten geen nieuwe gewetensbezwaarde trouwambtenaren aanstellen.

Vervanging enkele feit constructie in de AWGB
Het kabinet zal de enkele feit constructie uit de Algemene wet gelijke behandeling (doen) schrappen.

Verkenning opnemen genderidentiteit en -expressie in AWGB
Het kabinet zal bezien of, en zo ja op welke wijze, het verbod op discriminatie op grond van genderidentiteit en genderexpressie in de Algemene wet gelijke behandeling kan worden opgenomen. Uit het rapport van het SCP over transgenders blijkt dat dit van belang is om transgenders adequaat te beschermen tegen discriminatie.

Verkenning aanpassing vragenlijst bloeddonatie
De Minister van VWS heeft bloedbank Sanquin gevraagd onderzoek te doen naar de vraag of het als man hebben van seksueel contact met een andere man, zonder meer dient te leiden tot levenslange uitsluiting van het bloeddonorschap. Hierbij is van belang dat de veiligheid van de ontvanger van bloedproducten vooropstaat. Sommige mannen, die bloed willen doneren, voelen zich nu gekwetst door het selectiebeleid van Sanquin. Sanquin zal daarom onder meer onderzoek doen naar het effect van aanpassing van de donorvragenlijst op de betrouwbaarheid van de gegeven antwoorden en de uitkomsten van dit onderzoek zullen worden meegenomen bij het besluit tot eventuele aanpassing van het selectiebeleid. Daarbij zal eveneens de resolutie over seksueel risicogedrag van bloeddonoren van de Raad van Europa worden betrokken.

Gelijke behandeling in Caribisch Nederland
Aan het einde van deze kabinetsperiode is duidelijk op welk moment de gelijke behandelingswetgeving (bijvoorbeeld Awgb) en gelijke behandelingsinfrastructuur (anti-discriminatievoorzieningen en het College van de Rechten van de Mens) in Caribisch Nederland worden ingevoerd. Als coördinerend Minister voor Emancipatie steun ik het Pink Orange Akkoord van de lokale LHBT-gemeenschap. Dit is gericht op het bespreekbaar maken van homoseksualiteit door middel van capaciteitsopbouw van de lokale LHBT-beweging, met ondersteuning van het COC. De Nederlands regering zet hiermee in op het van onderop in gang zetten van verandering. Daarnaast onderzoek ik, zoals eerder vermeld, of WE CAN Young in het Caribische deel van het Koninkrijk kan worden ingezet bij de versterking van weerbaarheid van en de bestrijding van geweld tegen meisjes.
Als coördinerend Minister voor Emancipatie zet ik verder in op:

Koplopergemeenten homo-emancipatie
Voor emancipatie van LHBT's op lokaal niveau werk ik samen met 41 koplopergemeenten. Onze gezamenlijke doelstelling is het bevorderen van de veiligheid, weerbaarheid en sociale acceptatie van LHBT's in Nederland en indien mogelijk ook internationaal. De samenwerking met

[18] ILGA-Europe Rainbow Index, May 2012.
[19] *Bruggen slaan,* p. 18.

koplopergemeenten loopt tot en met 2014. Afhankelijk van de evaluatie in 2014 wordt bezien of nieuwe gemeenten erbij worden betrokken. Ook wordt het Nederlandse initiatief van koplopergemeenten in het Europese netwerk van Rainbow Cities voortgezet.

Gay-Straight Allianties (GSA's) en Roze netwerken
Het kabinet steunt tot en met 2014 vier landelijke GSA's: de onderwijsalliantie, de ouderenalliantie, de sportalliantie en de wijkenalliantie. Deze allianties zijn samenwerkingsverbanden tussen homo- en hetero organisaties en hebben tot doel ieder op hun eigen terrein de sociale acceptatie, participatie en veiligheid van LHBT's te bevorderen. De werking van dit instrument zal nauwgezet op effectiviteit worden gevolgd. Daarnaast steun ik samen met mijn collega's van VenJ en van Defensie de roze netwerken in de overheidssectoren (politie (Roze in Blauw) en krijgsmacht) vanwege hun rol in de ontwikkeling en uitvoering van nationaal en internationaal diversiteitsbeleid.

Deskundigheidsbevordering en sociale veiligheid van LHBT jongeren in po/vo
Zoals eerder aangegeven zijn met ingang van 1 december 2012 de kerndoelen in primair onderwijs, voortgezet en speciaal onderwijs die betrekking hebben op respectvolle omgang met elkaar, aangevuld met een passage die aangeeft dat leerlingen leren respectvol om te gaan met seksualiteit en seksuele diversiteit. De komende periode ligt de focus verder op deskundigheidsbevordering en gebleken handelingsverlegenheid onder docenten.[20] Er wordt een scan uitgevoerd naar de mate waarin en de wijze waarop seksuele diversiteit voorkomt in bestaande leermiddelen. Er is een enorme diversiteit aan leermiddelen beschikbaar. Zo heeft het reformatorisch onderwijs een lespakket (*Wonderlijk gemaakt*) ontwikkeld om homoseksualiteit bespreekbaar te maken vanuit de eigen christelijke visie. Een ander voorbeeld van een lespakket vanuit een christelijke visie is '*Homo voor de klas'* van de christelijke homo-organisaties LKP, CHJC en ContrariO. Ik moedig elke stap in de richting van het bespreekbaar maken van homoseksualiteit vanuit de eigen visie van de school aan, waarbij ik ervan uitga dat de sociale veiligheid van LHBT-leerlingen centraal staat. Ik ga over de resultaten van de scan in gesprek met het onderwijsveld. Daarnaast zijn, met ondersteuning van OCW en bij wijze van pilot, 130 po- en vo-scholen, zowel dit schooljaar als aankomend schooljaar, aan de slag (gegaan) met een pakket aan maatregelen gericht op sociale veiligheid van LHBT's. Het SCP meet de effectiviteit van de inzet van deze maatregelen. De uitkomsten van deze pilot worden aan alle scholen ter beschikking gesteld. Deze inzet past binnen het plan van aanpak dat pesten op scholen moet tegengaan. In dat plan wordt immers ook ingezet op de rol en deskundigheid van docenten bij het voorkomen, signaleren en aanpakken van pesten. Tot slot worden de komende periode - in vervolg op de nulmeting *Sociale onveiligheid van LHB-schoolpersoneel en LHB-leerlingen*[21] - metingen gedaan om ontwikkelingen op scholen nauwgezet te kunnen volgen.

Mbo-sector
Op dit moment wordt bekeken hoe COC Nederland en de onderwijsalliantie voor seksuele diversiteit kunnen bijdragen aan de acceptatie en structurele aanpak van seksuele diversiteit binnen mbo-instellingen. Daarbij wordt onder meer gedacht aan een vervolg op theatervoorstellingen van Theater AanZ die in overleg met COC Nederland in 2012 op zeven roc's met in totaal 21 opleidingen zijn gegeven. Daarnaast zal het Landelijk Expertisecentrum BeroepsOnderwijs ECBO de veiligheid van zowel LHBT-medewerkers als LHBT-studenten in de monitor *Sociale veiligheid mbo opnemen* (deze verschijnt in 2014).

Migranten- en levensbeschouwelijke gemeenschappen
Met de Minister van SZW, tevens verantwoordelijk voor het integratiebeleid, draag ik bij aan een aanpak die de bespreekbaarheid en sociale acceptatie van homoseksualiteit vergroot en de zelfacceptatie, hulpverlening en veiligheid van LHBT's uit migrantengemeenschappen verbetert. Ik ondersteun een mede door het Europees integratiefonds gefinancierd project van COC en vier migrantenorganisaties dat is gericht op de verbetering van de bespreekbaarheid van homoseksualiteit binnen gemeenschappen met een niet-westerse achtergrond.
Daarnaast organiseer ik in het voorjaar van 2013 samen met mijn collega van SZW een veldraadpleging om te verkennen hoe een verdere aanpak eruit kan zien. Uitgangspunt hierbij is

[20] Rutgers WPF (2009), *Een kwestie van persoonlijkheid?*
[21] Kamerstukken II, 2012/13, 33 421, nr. 2

dat de emancipatie van LHBT's in de eigen gemeenschap essentieel is voor de noodzakelijke versterking van de positie van LHBT's met een niet-westerse achtergrond.
Zelforganisaties van LHBT's met een niet-westerse achtergrond zijn momenteel zwak ontwikkeld, waardoor zij slecht zichtbaar zijn en daardoor nog weinig bijdragen aan de emancipatie van de groep. Het kabinet wil daarom bezien of bestaande lokale zelforganisaties kunnen worden ondersteund door een landelijk ondersteuningsplatform. Een platform kan ook bijdragen aan het beter informeren van hulpverleners over de problematiek. Dit platform zou moeten voortkomen uit een brede maatschappelijke samenwerking tussen verschillende relevante spelers, waarvan de ministeries van OCW en van SZW deel uitmaken.
De familie en vriendenkring spelen een cruciale rol bij de sociale acceptatie en de zelfacceptatie van LHBT's. Allianties tussen ouders/broers/zussen en LHBT's kunnen bijdragen aan de acceptatie binnen migrantengemeenschappen. Zeker als die ouders/broers/zussen het binnen de bredere gemeenschap ook opnemen voor hun homoseksuele kind, broer of zus. Het kabinet beziet daarom de mogelijkheden om deze allianties op te zetten.
Verschillende levensbeschouwelijke zelforganisaties voeren reeds projecten uit om de sociale acceptatie van homoseksualiteit in christelijke kring te bevorderen.[22] Deze inzet ondersteun ik en zet ik voort tot en met 2014. Door middel van onderzoek zal ik de ontwikkelingen in deze gemeenschappen nauwlettend volgen.

Suïcidepreventie LHBT-jongeren
In de afgelopen periode is ingezet op het vergroten van de weerbaarheid van LHBT-jongeren via een project van MOVISIE en COC. Binnen dit project is een site ontwikkeld met onder meer een zelftest, ervaringsverhalen en verwijzing naar professionele hulpverlening (www.iedereenisanders.nl). Daarnaast is een digitale brochure (*'Ik wou dat ik dood was'*) gemaakt en verspreid onder professionals die met jongeren werken. Ook is er een training gegeven aan de professionals van Stichting 113online, die online en telefonisch hulp biedt bij suïcidepreventie en heeft de Stichting 113online een training gegeven aan vrijwilligers van LHBT-organisaties die zich richten op jongeren. Het project wordt in de tweede helft van 2013 afgerond. De inzet op suïcidepreventie van LHBT-jongeren is complementair aan het plan van aanpak dat pesten op scholen tegen moet gaan.

Ondersteuning veilige ontmoetingsplaatsen
Veilige online- en offline-ontmoetingsplaatsen ondersteunen LHBT-jongeren die nog in de kast zitten of er al uit zijn. Ik geef daarom steun aan www.jongenout.nl. Om landelijk de gewenste olievlekwerking en weerbaarheid onder LHBT-jongeren te bevorderen steun ik het initiatief '*On the right track'* van Movisie, NJR (Nationale Jeugdraad), COC en De Kringen tot en met 2015. Dit project is een vervolg op de Open Up! campagne van de NJR die zich richtte op het vergroten van de sociale acceptatie van homoseksualiteit onder jongeren, onder meer via een tour langs VO-scholen (zie www.openup.nl).

Goede zorg voor transgenders
Transgenders die een transitie achter de rug hebben, blijken vaker gelukkig (SCP). Samen de Minister van VWS onderschrijf ik het belang van een efficiënte keten van genderzorg. Daarvoor is nodig dat de betrokken veldpartijen komen tot (regionale) afspraken en kennisdeling, om ook op langere termijn toegankelijkheid en kwaliteit van zorg te garanderen voor transgenders. Het ministerie van OCW steunt dit streven naar een regionale aanpak. Het ministerie van VWS zal daarnaast een brochure maken voor gemeenten met informatie over genderdysforie en de mogelijkheden om binnen de Wmo ondersteuning aan transgenders te bieden. Transgenders kunnen deze folder zelf onder de aandacht van gemeenten brengen. Ook verken ik met Transgender Netwerk Nederland en Transvisie de mogelijkheden voor het opzetten van een maatjesnetwerk om het sociaal isolement te doorbreken.

C. Verschillen tussen jongens en meisjes in het onderwijs
Jongens en meisjes verschillen van elkaar in hun onderwijsloopbanen. Enerzijds betreft dit het opleidingsniveau en de route die wordt doorlopen, anderzijds de opleidingsrichting die hardnekkig

[22] LKP, CHJC, ContrariO, Holyfemales.nl en Netwerk Mirre

genderstereotiep is. Zo zijn jongens en meisjes allebei beter gaan presteren en komen ze beiden vaker op hogere onderwijsniveaus terecht, maar blijven jongens in veel opzichten 'achter' ten opzichte van meisjes. Wat betreft genderstereotypering in opleidingsrichting, valt op dat in het havo en het vwo het percentage meisjes dat kiest voor bèta en techniek de laatste jaren toeneemt. In het vmbo schommelt het percentage meisjes dat kiest voor techniek al jaren rond de 5 procent.[23]
Daarnaast kiezen jongens in het vmbo en mbo nauwelijks voor zorgopleidingen. Om in de nabije toekomst voldoende gekwalificeerd personeel in de zorg te hebben en te zorgen voor meer 'genderneutraliteit' in zorgberoepen, worden in samenwerking met de zorgwerkgevers en het ministerie van VWS jongens op scholen gestimuleerd om vaker voor zorgopleidingen te kiezen.

Studiekeuzes zijn niet alleen genderstereotiep, maar hangen ook samen met etnische achtergrond en daarmee samenhangende vooroordelen over bepaalde beroepssectoren. Zo kiezen jongens van niet-westerse afkomst relatief weinig voor de sector techniek en relatief vaak voor economie & handel. Ook is hun rendement (uitval en behalen diploma) relatief laag. Zoals in de Agenda Integratie van het ministerie van SZW is aangegeven, kan vroegtijdige kennismaking van migrantenjongeren en hun ouders met de arbeidsmarkt helpen bij het maken van een goede studiekeuze. [24] Ouderbetrokkenheid, zowel van de moeder, als van de vader, is van wezenlijk belang om kinderen goed op weg te helpen. Als coördinerend Minister voor Emancipatie wil ik mij de komende periode gaan richten op het volgende:

Meisjes en bèta/techniek
Door onder andere specifieke voorlichtingsactiviteiten op scholen voor meisjes (rolmodellenaanpak, keuzebegeleiding trajecten, Girlsday van VHTO[25]) wordt winst geboekt wat betreft de keuzes van meisjes voor bèta en techniek. In het schooljaar 2010-2011 had 29% van de meisjes in 5-havo een N-profiel. In het vwo was dit bijna de helft (49%). In schooljaar 2006-2007 lagen deze scores nog beduidend lager: respectievelijk 20 en 41%. Deze stijging is in het vmbo niet zichtbaar. Dit najaar wordt een onafhankelijke evaluatie van de lopende projecten in het havo en vwo uitgevoerd, waarbij aandacht is voor de effecten en borging van de ondernomen activiteiten. De resultaten hiervan worden meegenomen in het Techniekpact.[26] De lopende projecten in het po en vmbo worden gecontinueerd tot medio 2014. Daarnaast werkt VHTO in opdracht van OCW tot eind 2014 aan draagvlakversterking in het veld voor het doorbreken van genderstereotypen over meisjes en techniek door middel van expertmeetings en inhoudelijke conferenties.

Allochtone jongens en bèta/techniek
Verschillen tussen de onderwijsrendementen van jongens en meisjes zien we ook terug bij minderheden, waarmee jongens van niet-westerse etnische afkomst op de laagste rendementen uitkomen. Zoals vermeld lijkt dit deels samen te hangen met verkeerde studiekeuzes: zo kiezen allochtone jongens minder vaak techniek dan de autochtone jongens. Samen met de Ministers van EZ en SZW wil ik hieraan extra aandacht besteden in het Techniekpact.

D. Internationale polarisatie
In het internationale debat is sprake van polarisatie tussen landen die opkomen voor erkenning van mensenrechten van LHBT's en vrouwen en landen die zich daartegen verzetten en zich hierbij beroepen op orthodox-religieuze-, familie- en traditionele en culturele waarden. Zoals gezegd was ik aanwezig bij de vergadering van de *UN Commission on the status of Women.* Deze CSW-vergadering wordt georganiseerd door UN Women, de VN-organisatie die zich inzet voor gendergelijkheid en empowerment van vrouwen. Zowel het VN-vrouwenverdrag, als *het Beijing Platform for Action* vormen de leidraad voor deze vergadering. Tijdens de vergadering bleek het uitonderhandelen van de zogenaamde *Agreed Conclusions* over het thema bestrijding van geweld

[23] Bron: CBS/Statline (www.vhto.nl/cijfers-trends/voortgezet-onderwijs/vmbo.html)
[24] Kamerstuk 328 24, nr. 7, 2012/13
[25] VHTO is het expertisebureau in Nederland op het gebied van meisjes/vrouwen en bètawetenschap, techniek en ICT.
[26] Het Techniekpact is erop gericht de samenwerking tussen het onderwijs en het bedrijfsleven te bevorderen, de kwaliteit van het techniekonderwijs te verbeteren en meer jongeren te interesseren voor de techniek. Namens het kabinet zullen de minister van Economische Zaken, de minister van SZW, de staatssecretaris en de minister van OCW het Techniekpact ondertekenen.

tegen vrouwen en meisjes een bijna onmogelijke opgave. Een aantal landen probeerde de tekst te ontdoen van alles wat niet past in hun opvattingen over gezin, vrouwenrechten en seksualiteit. Ook iedere verwijzing naar homoseksualiteit bleek onmogelijk. En sommige landen stelden voor elk land het soevereine recht te geven om de afspraken uit te voeren 'met volledig respect voor de eigen religieuze en ethische waarden en culturele achtergronden, alsmede voor de nationale wetten en ontwikkelingsprioriteiten'. Dit vind ik zeer zorgwekkende ontwikkelingen die met kracht moeten worden bestreden. Ik heb in mijn speech bij de VN aangegeven dat het niet te tolereren is dat slachtoffers van geweld niet durven spreken over wat hen is aangedaan uit angst voor stigmatisering, dat vrouwen geen aanspraak kunnen maken op hun rechten en dat daders niet gestraft worden. Geen enkel land mag op culturele, economische of religieuze gronden van dit probleem wegkijken. Dit maakt gelukkig ook onderdeel uit van de *Agreed Conclusions* die vrijdag 15 maart jongstleden zijn aangenomen.

Het kabinet heeft de ambitie om op deze nieuwe uitdaging in het emancipatiebeleid met andere koploperlanden actief een weerwoord te formuleren door op te komen voor de rechten van vrouwen en LHBT's, binnen en buiten de EU en in multilateraal verband. In de Staat van de Europese Unie 2013 is het opkomen voor fundamentele waarden als gelijkheid en respect voor mensenrechten in het algemeen en van LHBT's in het bijzonder tot speerpunt van het beleid gemaakt.[27]

Bevordering van LHBT's en de rechten van vrouwen zijn een speerpunt van het mensenrechtenbeleid van de Minister van Buitenlandse Zaken. De Minister voor Buitenlandse handel en Ontwikkelingssamenwerking investeert in rechten van vrouwen en Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten. Mijn actieve internationale bijdrage als coördinerend Minister voor Emancipatie is daaraan complementair. Samen zetten wij de volgende maatregelen in:

Capaciteitsversterking en samenwerking in Europa
Bij het nakomen van de afspraken die in Europa zijn gemaakt tegen discriminatie op grond van seksuele geaardheid en genderidentiteit is een belangrijke rol weggelegd voor netwerken die zich actief inzetten voor de emancipatie van LHBT's. Het kabinet zet de steun aan deze netwerken in Europa voort. Het *European Forum of LGBT Christian Groups* krijgt mijn steun om emancipatie in levensbeschouwelijke kring te verbeteren. Ons land zal zich met andere lidstaten blijven inzetten voor de verankering van aandacht voor LHBT's binnen de Raad van Europa. Met de Minister van VenJ steun ik de verdere aanpak van en aandacht voor geweld tegen LHBT's in Europa en in het bijzonder de positieve bijdrage van de politie daaraan.
Samen met gelijkgestemde landen zet ik mij in voor de noodzakelijke coherente en samenhangende aanpak van LHBT-rechten in de Europese Unie. Zo ontbreekt het op dit moment aan wederzijdse erkenning van geregistreerde partnerschappen en huwelijken van paren van hetzelfde geslacht. Het initiatief van Nederland om binnen Europa nauwer samen te werken op het terrein van LHBT-emancipatiebeleid wordt voortgezet.
In mei 2013 zal Nederland, tijdens de *International Day Against Homophobia* in Den Haag, samen met andere gelijkgestemde lidstaten, aan de Europese Commissie vragen een toekomststrategie te ontwikkelen met betrekking tot LHBT's. De lidstaten zullen inhoudelijke suggesties doen voor de inhoud van deze strategie.

Ook buiten Europa aandacht voor emancipatie en krachtenbundeling
Ook buiten Europa zet Nederland in op krachtenbundeling. Daarom wordt de nauwe Europese samenwerking waar mogelijk uitgebreid naar informele netwerken van gelijkgestemde landen in andere continenten. Bovendien wil ik binnen de VN de samenwerking versterken tussen *Rainbow Cities* – koplopergemeenten – in de aanpak van geweld en bevordering van sociale acceptatie. De regering zal zich in de VN-mensenrechtenfora blijven inzetten voor non-discriminatie en decriminalisering van LHBT's. In UNESCO-verband zal aandacht worden gevraagd voor het thema discriminatie en onderwijs en de achterstelling van LHBT's in het bijzonder. Mijn steun aan de internationale LHBT-beweging op onderwijsterrein wordt voortgezet. Binnen UNICEF zal Nederland

[27] Kabinetsbrief "*Bruggen slaan in Europa*", 15 februari 2013

zich inzetten voor de positie van LHBT-jongeren. In OESO-verband werkt het kabinet samen met andere lidstaten om beter zicht te krijgen op de economische voordelen van een inclusief beleid en de economische nadelen van homofobie en transfobie. Op deze manier kan ook economische argumentatie worden ontwikkeld om de rechten en positie van LHBT's te verbeteren. Het initiatief van de Minister van Defensie om in NAVO-verband aandacht te vragen voor gelijke behandeling op grond van seksuele oriëntatie en/of genderidentiteit krijgt een vervolg. In de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) zal Nederland zich actief inzetten voor een herformulering van de *International Classification of Deseases* die meer recht doet aan transgenders.

Na het succes van het MDG3 fonds investeert de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking opnieuw € 80 miljoen in *Funding Leadership* en *Opportunities for Women* (FLOW). Via FLOW steunt Nederland wereldwijd het werk van duizenden vrouwenorganisaties bij bestrijding van geweld tegen vrouwen, het bevorderen van politieke participatie en economische redzaamheid.

Nederland maakt zich internationaal sterk voor het tegengaan van kindhuwelijken en huwelijksdwang. Kindhuwelijken mogen niet goedgepraat worden met een beroep op cultuur, traditie of religie. Als het gaat om gedwongen huwelijken is het een schending van het zelfbeschikkingsrecht. Seksueel geweld tegen vrouwen wordt in conflictsituaties nog steeds grootschalig gebruikt om gemeenschappen te ontwrichten. Dit zien we nu weer in Syrië. Deze praktijk is onacceptabel. Daarom werkt Nederland samen met partners als het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten voor de uitvoering van bestaande resoluties die nog te veel een papieren tijger zijn (zoals VNVR 1325). Met het Nationaal Actieplan 1325 wil het kabinet nationale regeringen, maatschappelijke organisaties en lokale gemeenschappen helpen om straffeloosheid tegen te gaan, daders te berechten en het rechtssysteem te versterken.

In de transitielanden van de Arabische regio dreigen de rechten van vrouwen ernstig te worden ingeperkt. Nederland maakt zich bilateraal, multilateraal en met het nieuwe fonds '*Women in the Frontline*' hard voor grotere politieke deelname van vrouwen. Het doel van het kabinet is de capaciteit van vrouwen en hun organisaties te vergroten, zodat zij betrokken worden bij opstellen van nieuwe wet- en regelgeving gebaseerd op internationale afspraken en verdragen.